آمریکا در عراق با چه مکانیسم‌های مالی دخالت می‌کند؟

جنگ ژئوپلتیک با اهرم نفت و دلار

دیدگاه

فرشید فرحناکیان
دکترای حقوق نفت وگاز

در نظم ژئواکونومیک قرن بیست و یکم، اعمال قدرت دیگر الزاماً به تحریم‌های رسمی، محاصره اقتصادی یا حضور نظامی وابسته نیست. قدرت‌های بزرگ امروز بیش از آنکه با ابزارهای سخت و پرهزینه عمل کنند، از کنترل زیرساخت‌های مالی، ارزی و تسویه بین‌المللی برای هدایت رفتار دولت‌ها بهره می‌گیرند. نمونه بارز این تحول، رابطه ایالات متحده با عراق است؛ رابطه‌ای که نشان می‌دهد واشنگتن برای اعمال نفوذ مؤثر بر بغداد حتی نیازی به تحریم رسمی این کشور ندارد. کنترل غیرمستقیم؛ اما ساختاری بر درآمدهای نفتی عراق، به آمریکا اهرمی داده است که در عمل از بسیاری از تحریم‌ها کارآمدتر، کم‌هزینه‌تر و انعطاف‌پذیرتر است. در قلب این سازوکار، یک واقعیت کلیدی نهفته است: دلارهای نفتی عراق در بانک فدرال رزرو نیویورک نگهداری می‌شود؛ و این یعنی ستون فقرات مالی دولت عراق، در چهارچوب قواعد و قدرت نهادی آمریکا تنفس می‌کند.

از اشغال تا نهادینه‌سازی سلطه مالی

پس از اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ و سقوط صدام حسین، «حکومت ائتلاف موقت» (CPA) به رهبری آمریکا، صندوق توسعه عراق (Development Fund for Iraq - DFI) را ایجاد کرد. هدف رسمی این صندوق، مدیریت شفاف درآمدهای نفتی، تأمین منابع بازسازی و حفاظت از دارایی‌های عراق در برابر دعاوی حقوقی ناشی از دوران رژیم سابق بود. بر اساس دستور اجرایی جورج دبلیو بوش، این صندوق در بانک فدرال رزرو نیویورک مستقر شد. اگرچه این ترتیبات در ابتدا «موقت» معرفی می‌شد؛ اما در عمل به یک سازوکار دائمی بدل شد؛ به‌گونه‌ای که تمامی رؤسای جمهوری بعدی آمریکا دستورهای اجرایی مرتبط را تمدید کردند. در نهایت، صندوق توسعه عراق به حسابی وابسته به بانک مرکزی عراق (CBI) در نیویورک تبدیل شد؛ اما کنترل نهادی، نظارتی و حقوقی آن در چهارچوب نظام مالی آمریکا باقی ماند. نتیجه این روند، شکل‌گیری نوعی وابستگی مالی ساختاری و مهندسی حاکمیت مالی بغداد بود: کشوری که حدود ۹۰ درصد بودجه دولتی خود را از نفت تأمین می‌کند، درآمد اصلی‌اش را در بانکی نگهداری می‌کند که خارج از حوزه حاکمیت حقوقی خودش است.

منطق ژئواکونومیک: وابستگی متقابل نامتقارن

این وضعیت نمونه‌ای کلاسیک از «وابستگی متقابل نامتقارن» در نظریه ژئواکونومیک است. عراق برای ثبات ارزی، واردات، پرداخت حقوق کارکنان دولت و حفظ ارزش دینار به دسترسی مستمر به دلارهای نفتی وابسته است؛ اما ایالات‌متحده که کنترل زیرساخت مالی این جریان را در اختیار دارد، می‌تواند از این وابستگی به‌عنوان اهرم سیاست خارجی استفاده کند. به زبان ساده، عراق برای بقا به این سیستم نیاز دارد؛ آمریکا برای نفوذ به آن نیاز دارد. این عدم تقارن، به واشنگتن امکان می‌دهد بدون تحریم رسمی، بدون اعلام خصومت و بدون هزینه‌های سیاسی گسترده، رفتار اقتصادی و حتی سیاسی بغداد را هدایت کند.

اهرم‌های نفوذ آمریکا: اعمال قدرت بدون تحریم

مهم‌ترین و مستقیم‌ترین ابزار فشار، تهدید به قطع یا محدودسازی دسترسی عراق به دلارهای نفتی در حساب‌هایش در فدرال رزرو است. در سال ۲۰۲۰، پس از آنکه پارلمان عراق در واکنش به ترور سردار قاسم سلیمانی خواستار خروج نیروهای آمریکایی شد، مقامات واشنگتن به‌طور غیررسمی اما صریح تهدید کردند که در صورت اجرای این تصمیم، دسترسی عراق به منابع مالی‌اش را محدود خواهند کرد. این تهدید کافی بود تا بغداد مواضع خود را تعدیل کند. این رویداد نشان داد که حاکمیت مالی می‌تواند از حاکمیت سیاسی قدرتمندتر باشد و تهدید اقتصادی می‌تواند جایگزین فشار نظامی شود. آمریکا همچنین از طریق قواعد ضد پولشویی، کنترل‌های نظارتی و مقررات تراکنش‌های دلاری، عملاً بر سیاست پولی عراق اثرگذاری مستقیم دارد و آن را از راه دور مهندسی می‌کند. تا سال‌ها، بانک مرکزی عراق از «پنجره فروش ارز» (Dollar Auction) برای تزریق دلار به بازار استفاده می‌کرد. بانک‌ها و صرافی‌ها روزانه دینار می‌پرداختند و دلار دریافت می‌کردند؛ اما از سال ۲۰۲۳، واشنگتن با این ادعا که این سیستم برای انتقال دلار به ایران و سوریه مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد، فشار گسترده‌ای برای اصلاح و محدودسازی آن وارد کرد. در نهایت، عراق در ابتدای سال ۲۰۲۵ سیستم مزایده دلار را رسماً تعطیل کرد؛ تصمیمی که عملاً تحت فشار مستقیم آمریکا اتخاذ شد. این اقدام نشان داد که سیاست ارزی یک کشور مستقل می‌تواند از بیرون و بر اساس اولویت‌های ژئوپلیتیک قدرتی دیگر بازطراحی شود.

> در قرن بیست و یکم، قدرت واقعی نه در تحریم؛ بلکه در کنترل جریان پول نهفته است

تحریم گزینشی بانک‌ها

برخلاف تحریم‌های فراگیر که کل اقتصاد را هدف می‌گیرند، آمریکا از ابزار تحریم هدفمند بانک‌های خاص عراقی استفاده می‌کند؛ بانک‌هایی که به ادعای واشنگتن در انتقال دلار به ایران یا گروه‌های تحریمی نقش دارند. این روش سه کارکرد همزمان دارد: فشار اقتصادی بدون فروپاشی کل اقتصاد عراق؛ وادار کردن دولت بغداد به کنترل شبکه‌های مالی داخلی و افزایش شکاف میان دولت مرکزی و متحدان ایران. این یعنی تنبیه گزینشی به‌جای تحریم فراگیر؛ مدلی که هم کم‌هزینه‌تر است و هم کارآمدتر.

پیامدهای اقتصادی

محدودسازی جریان رسمی دلار، باعث شکل‌گیری بازار غیررسمی ارز در این کشور شده است. نرخ رسمی بانک مرکزی (مثلاً ۱۴۶۰ دینار برای هر دلار) با نرخ بازار آزاد (که گاه به ۱۷۰۰ دینار یا بیشتر می‌رسد) فاصله معناداری دارد. این شکاف درواقع نوعی «صرف ریسک ژئوپلیتیک» است: هرچه دسترسی رسمی به دلار دشوارتر می‌شود، هزینه فعالیت خارج از سیستم نظارت‌شده آمریکا افزایش می‌یابد.

روایت متضاد: ثبات مالی یا استعمار نوین؟

مدافعان این سازوکار؛ ازجمله برخی مقامات عراقی و تحلیلگران غربی، استدلال می‌کنند که نگهداری دلارهای عراق در فدرال رزرو، ضامن ثبات اقتصادی این کشور است. به‌زعم آنان، این سیستم از دارایی‌های عراق در برابر دعاوی حقوقی محافظت می‌کند؛ اعتماد بین‌المللی به مدیریت مالی بغداد را افزایش می‌دهد؛ ثبات نرخ ارز را تقویت می‌کند و امکان دسترسی روان به دلار برای واردات را فراهم می‌سازد. منتقدان اما این وضعیت را شکل مدرن «استعمار مالی» می‌دانند: ثباتی که مشروط، وابسته و قابل تعلیق از بیرون است.

نتیجه گیری

تجربه عراق نشان می‌دهد که در جهان امروز، کنترل زیرساخت‌های مالی می‌تواند مؤثرتر از تحریم‌های کلاسیک باشد. واشنگتن با در اختیار داشتن اهرم دلارهای نفتی، ثابت کرده است که برای اعمال فشار بر بانک مرکزی در بغداد نیازی به تحریم کل کشور ندارد؛ تهدید به قطع دسترسی مالی، از بسیاری از ابزارهای سنتی قدرتمندتر است و جنگ‌های ژئوپلیتیک آینده، نه‌فقط بر سر میادین نفت؛ بلکه بر سر بانک‌های مرکزی، شبکه‌های تسویه و زیرساخت‌های مالی جهانی خواهد بود. شاهد تلاقی نفت، دلار و سیاست جهانی هستیم. این شاید مهم‌ترین درس ژئواکونومیک عصر ما باشد: در قرن بیست و یکم، قدرت واقعی نه در تحریم؛ بلکه در کنترل جریان پول نهفته است.

A History of the Modern Middle East

تاریخ خاورمیانه مدرن (۴۸)

ویلیام کلیولند
ترجمه: عسگر قهرمانپور

جدایی سودان از مصر

با وجود آنکه نیروهای مصری در بازپس‌گیری سودان مشارکت کرده و خزانه‌داری مصر بیش از نیمی از هزینه‌های کمپین کیچنر را تأمین کرده بود، بریتانیا عملاً سودان را از مصر جدا و آن را تحت مدیریت یک فرماندار کل بریتانیایی قرار داد. لرد سالزبری، نخست‌وزیر بریتانیا، به کرومر اعلام کرد که بریتانیا قصد دارد «صدای غالب» در تمام امور مربوط به سودان داشته باشد و از دولت مصر انتظار دارد هرگونه مشاوره یا دستورالعملی که از لندن در این زمینه دریافت می‌شود، به دقت اجرا شود. این اقدام بریتانیا موجی از خشم عمومی را در مصر برانگیخت و بازپس‌گیری نقش مصر در سودان تا سال ۱۹۵۵، زمانی که مردم سودان با رأی خود به استقلال دست یافتند و به جای پیوستن به مصر، کشوری مستقل شدند، یکی از محورهای اصلی برنامه ملی‌گرایان باقی ماند. رسانه‌های دوره‌ای در مصر، مهم‌ترین ابزار بیان افکار عمومی به شمار می‌رفتند. شاید به ظاهر این امر پارادوکس‌آمیز به نظر برسد، اما روزنامه‌نگاری در دوران اشغال بریتانیا رشد چشمگیری یافت و به تدریج جایگاه مهمی در زندگی سیاسی و فرهنگی کشور پیدا کرد. بسیاری از مجلات برجسته این دوره، از روزنامه‌های روزانه‌ای مانند المقطم و الأهرام تا مجله ماهانه الهلال، توسط مهاجران سوری-مسیحی بنیان نهاده شده بودند که برای فرار از سلطنت سخت‌گیرانه سلطان عبد الحمید دوم به مصر آمده بودند. با این حال، همه این رسانه‌ها یک موضوع مشترک داشتند: پرداختن به روابط مصر با بریتانیا و اثرات آن بر جامعه و سیاست. مطبوعات مصر تنها وسیله‌ای برای بیان نظرات سیاسی نبودند؛ آنها میدان گسترش ایده‌های فرهنگی و اجتماعی نیز بودند. اصلاح‌طلبان اسلامی و سکولارهای مسیحی، حامیان دموکراسی پارلمانی و طرفداران خودکامگی خدیو، مدافعان روش‌های آموزشی سوئیسی و مروجین اصلاحات الأزهر، همگی توانستند دیدگاه‌های خود را در این مطبوعات پرجنب‌وجوش بیان کنند. مصر تحصیل‌کرده، صدای خود را یافته بود - یا شاید صداهای متعدد خود را - و پژواک این افکار در سراسر چشم‌انداز سیاسی کشور طنین‌انداز شد. از میان روزنامه‌های برجسته آن دوره، اللواء (المعیار) که در سال ۱۹۰۰ تأسیس شد، بی‌شک نماینده‌ای برجسته از جریان فزاینده اعتراضات مصری‌ها به شمار می‌رفت. این روزنامه توسط مصطفی کمال (۱۸۷۴-۱۹۰۸) منتشر می‌شد؛ فردی که مسیر تحرک اجتماعی او نشان‌دهنده سرنوشت بسیاری از مصری‌های بلندپرواز نسل خود بود. کمال در سال ۱۸۸۹ در مدرسه حقوق قاهره ثبت‌نام کرد و مدرک حقوق خود را از دانشگاه تولوز فرانسه دریافت نمود. کمال که روزنامه‌نگاری سیاسی، ماهر و سخنرانی جذاب بود، با درخواست صریح خود برای پایان فوری اشغال بریتانیا به محبوبیتی ویژه دست یافت. زمانی که کرومر و برخی از اعضای طبقه زمین‌داران مصری با استدلال‌هایشان درباره رونقی که اداره بریتانیا برای مصر به ارمغان آورده بود به او پاسخ دادند، کمال با جمله‌ای قاطعانه جواب داد: «زنجیرهای بردگی هنوز هم زنجیرند، خواه از طلا ساخته شده باشند یا از آهن.»

فراخوان عمومی به مؤسسات چند منظوره فرهنگی و هنری
ثبت نشده در درگاه ملی مجوزهای کشور
از طریق رسانه‌های ملی و محلی، جراید کثیرالانتشار و خبرگزاری‌ها

در راستای دستور وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی درخصوص تسهیل و استانی شدن امور مجوزها؛ همچنین تکالیف مندرج در قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار مصوب مجلس شورای اسلامی؛ ممنوعیت فعالیت بدون دریافت مجوز از طریق ورود به درگاه ملی مجوزهای کشور (mojavez.ir) و سامانه‌های تخصصی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ مؤسسات و مراکز فرهنگی و هنری فعال که تاکنون موفق به دریافت مجوز از درگاه ملی نشدند و همچنین مؤسسات فرهنگی و هنری چند منظوره‌ای که **مجوزهای قدیمی** دارند؛ **ضرورت دارد حداکثر تا پایان بهمن ماه ۱۴۰۴ به «سامانه صدور مجوز مؤسسات فرهنگی» به نشانی maraakez.ir وارد شوند؛ اطلاعات خود را تکمیل نمایند و با پیگیری لازم از طریق سامانه مذکور؛ در نهایت پروانه فعالیت الکترونیکی دریافت نمایند.** در غیر این صورت؛ مجوزهای قدیمی یا کاغذی فاقد اعتبار بوده و این گونه مؤسسات «طبق مواد ۱۷ و ۲۲ ضوابط و مقررات تأسیس مراکز، مؤسسات، کانون‌ها و انجمن‌های فرهنگی و هنری و نظارت بر آنها» مصوب جلسه ۳۸۵ مورخ ۱۳۷۵/۸/۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان فاقد مجوز تلقی می‌شوند و از ادامه فعالیت آنها جلوگیری خواهد شد.

بدیهی است مؤسسات فعال که ارتباط خود را با ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خود همواره حفظ نمودند و مطابق قوانین و مقررات هر (۶) ماه یک بار نسبت به ارائه گزارش عملکرد در سامانه اقدام نمودند؛ از چهار سال قبل به سامانه وارد شدند. همچنین درخواست تمدید پروانه فعالیت یا تغییرات مؤسسات (از جمله تغییر نشانی، نام مؤسسه، مدیرمسؤول، اعضای هیأت مؤسس و سهامدار، هیأت‌مدیره، بازرس، افزایش موضوع فعالیت و...) تنها درصورت ثبت در **«سامانه صدور مجوز مؤسسات فرهنگی»** مورد رسیدگی قرار گرفته است. کما اینکه تعداد زیادی از مؤسسات وارد سامانه شدند و پروانه فعالیت الکترونیکی نیز دریافت نموده‌اند.

با توجه به تکلیف مندرج در **قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار** مصوب مجلس شورای اسلامی؛ ممنوعیت وجود هرگونه پروانه فعالیت و مجوز کاغذی، خارج از درگاه ملی مجوزهای کشور (mojavez.ir)؛ لزوم ارائه گزارش عملکرد مستمر در هر ۶ ماه یک بار توسط مؤسسات فرهنگی و هنری؛ همچنین ضرورت **ورود پرونده مؤسسات فرهنگی و هنری چند منظوره قدیمی به «سامانه صدور مجوزهای فرهنگی»؛ تعیین تکلیف پرونده‌های غیرفعال و راکد** به‌عنوان آخرین فرصت به‌اطلاع مؤسسات فرهنگی و هنری چند منظوره قدیمی که در درگاه ملی مجوزها ثبت‌نام نکردند و پرونده آنها در «سامانه صدور مجوزهای فرهنگی» به نشانی maraakez.ir موجود یا به روز نمی‌باشد، می‌رساند:

درصورتی که اطلاعات آنها در سامانه مذکور موجود نیست و یا اطلاعات آنها حسب آخرین وضعیت تغییرات به روز رسانی و تکمیل نشده است؛ **حداکثر تا پایان بهمن ماه ۱۴۰۴**، موظف به ثبت، تکمیل و به روز رسانی اطلاعات و طی فرآیند لازم در سامانه جهت دریافت پروانه فعالیت الکترونیکی هستند؛ در غیر این صورت تمامی مجوزها و پروانه فعالیت قبلی آنها «کان لم یکن» تلقی می‌شود.

مؤسسات فرهنگی و هنری چندمنظوره جهت دریافت راهنما و آموزش نحوه ورود پرونده‌های قدیمی به پایگاه اطلاع‌رسانی دبیرخانه هیأت رسیدگی به امور مراکز فرهنگی به نشانی‌های ذیل مراجعه نمایند:
tmsh.farhang.gov.ir
maraakez.ir

شماره تماس ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان‌ها
http://www.farhang.gov.ir/fa/intro/edarekolostanha
https://maraakez.ir/Documents/Contacts.xlsx

م الف ۴۰۸۸ شناسه ۲۱۰۹۴۹۴

آگهی مناقصه عمومی
شماره (م/۱۴۰۴/۷۳) نوبت اول
وزارت جهاد کشاورزی
شرکت پشتیبانی امور دام کشور

۱-مناقصه‌گزار: شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور به شناسه ملی ۱۴۰۰۲۷۷۱۷۳۶ و شماره اقتصادی ۴۱۱۱۱۳۶۷۳۷۷۱ به نشانی: تهران-میدان ونک-خیابان برزیل شرقی-پلاک ۳۳- طبقه همکف- کمیسیون معاملات

۲- موضوع فرآیند ارجاع کار: قرارداد خرید، نصب و راه‌اندازی دیزل ژنراتور ساختمان دفتر مرکزی از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) به‌شماره مناقصه ۲۰۰۴۰۰۱۰۱۴۰۰۰۳۵۱

۳- نوع تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کار: اصل فیش واریزی وجه نقد به شماره حساب شبا IR ۹۰۰۱۰۰۰۰۴۰۰۱۰۳۹۸۰۶۳۷۰۵۶۴ باکدشناسه شماره ۹۳۱۲۰۳۹۰۰۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۱۱ خزانه بانک مرکزی قابل واریز در کلیه شعب بانک ملی ایران و سایر بانک‌های مجاز یا ضمانت‌نامه بانکی به‌نام مناقصه‌گزار (به‌جز بانک‌های سرمایه و ایران زمین) و یا اوراق مشارکت بی‌نام تضمین شده بانکها و دولت با قابلیت بازخرید قبل از سررسید (موضوع قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت) را ضمن درج تصویر آن در سامانه ستاد، در پاکت الف لاک و مهر شده تا ساعت ۱۵ روز چهارشنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۲۹ جداگانه به مناقصه‌گزار تسلیم و رسید دریافت نمایند.

۴-مبلغ تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کار: ۹/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال (نه میلیارد ریال)
به نام شرکت پشتیبانی اموردام کشور با حداقل ۳ ماه اعتبار از تاریخ انتشار آگهی نوبت اول

۵- زمان دریافت اسناد، ارائه پیشنهاد و گشایش پیشنهادهای مالی:
۵-۱- مهلت دریافت اسناد از سامانه ستاد: تا ساعت ۱۹ روز شنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۱۸
۵-۲- مهلت ارائه پیشنهاد در سامانه ستاد: تا ساعت ۱۹ روز چهارشنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۲۹
۵-۳- مهلت تحویل پاکت الف محتوی اصل تضمین: تا ساعت ۱۵ روز چهارشنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۲۹
۵-۴- زمان گشایش پیشنهادها واقع در نشانی مناقصه‌گزار: ساعت ۱۰ صبح روز شنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۲/۰۲

۶- کلیه مراحل برگزاری مناقصه از طریق درگاه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت به آدرس www.setadiran.ir انجام خواهد شد و لازم است مناقصه‌گران درصورت عدم عضویت قبلی، مراحل ثبت‌نام در سایت مذکور و دریافت گواهی امضای الکترونیکی را جهت شرکت در مناقصه محقق سازند. تاریخ انتشار مناقصه در سامانه روز دوشنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۱۳ می باشد.

۷- سایر اطلاعات و جزئیات مربوطه در اسناد مناقصه مندرج می‌باشد.
تاریخ انتشار نوبت اول مناقصه روز دوشنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۱۳ می باشد.)
تاریخ انتشار نوبت دوم مناقصه روز سه‌شنبه مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۱۴ می‌باشد.)

روابط عمومی

ایران
ویژه تهران
فقط با یک تماس مشترک روزنامه ایران شوید
شماره امور مشترکین
۸۸۷۴۸۸۰۰
۰۹۰۲-۴۱۹۸۲۹۶